

In het spoor van Tijl Uilenspiegel

Volgens de legende was Tijl Uilenspiegel een deugniet die vrij als een vogel rondtrok. Veel later, in een roman uit de 19e eeuw, krijgt Tijl gezelschap van Nele en Lamme Goedzak en wordt hij een verzetsheld tegen de Spaanse bezetter. Het is deze Tijl die onze gids is voor een prachtige Streek-GR langs krekens en kanalen.

Damme, de heimatstad

Tussen de eerste bloesems van de meimaand, ergens in de loop van de tweede helft van de 16de eeuw, zagen twee voorname tegenpolen op precies dezelfde dag het levenslicht. De één werd geboren in Spanje als infant Filips, de andere in Damme als Tijlbert, zoon van Klaas de kolenschepper en Soetkin. Filips zou een beul worden, Tijl een grootmeester in kwinkslagen, schelmenstreken en koorddansen, bedreven in de kunst van de aftroggelarij, maar bovenal in het bezit van een gouden hart. Filips werd eenmaal gedoopt, Tijl zesmaal en wel op één en dezelfde dag: in een stortvraag, in de drup door een gat in het dak van de kerk, door mijnheer pastoor, in het café, in het slijk na een jammerlijke val en tenslotte in de was-
tobbe thuis.

Vele jaren later, ten tijde van de Tachtigjarige Oorlog, staat Tijl als jonge snaak op een boog-scheut van *Damme* aan de loodrechte oever van

de vaart. Hij tuurt naar de sierlijke toren van het frivole stadhuis, naar de vele patriciërshuizen en de robuuste blokkenkerk. In zijn jeugd-jaren heeft hij veel meegemaakt. Hij bracht vaak mensen aan het lachen, maar anderen ergerden zich aan zijn fratsen. En dus werd hij stante pede voor die misdrijven door de notabelen veroordeeld tot een pelgrimstocht naar de kapel van de Heilige Gertrudis in Watervliet, behoedster van alle gevaarlijke ondernemingen en tevens patrones van GR-Oost-Vlaanderen.

De geschiedenis van **Damme** is niet los te koppelen van het Zwin. De zwingeel ontstond door de storm van 1134, die een gat sloeg tot vlakbij Brugge. Daarop bouwde de stad een haven in het vissersdorp Damme. Later verzandde het Zwin en begon het verval van het rijke Damme. De omwallingen dateren uit de 16de en 17de eeuw.

Als Tijl achterom kijkt ziet hij zijn geliefkoosde Damme.

Het beeld van Tijl bij de molen van Damme.

Op weg naar Sluis

Tijl laat Damme achter zich en neemt zich voor zijn broek aan die straf te veggen. Hij trekt noordwest in de richting van Retranchement, aan de monding van het Zwin, in de hoop er een schip te vinden dat hem naar verre landen zal brengen. Tevens hoopt hij dat wegwijzers in de vorm van geel-rode of wit-rode streepjes hem de goede weg tonen. Hij volgt ze over *Oostkerke* naar de Siffon, langs ongekende wegen dwars

Tijl voelt zich geveleid dat de wandelroute naar hem genoemd is.

door vruchtbaar land vol landerijen. Rechts is het dorp van Moerkerke zichtbaar, een eind verder het nietige Lapscheure. In *Hoeke*, een parochie geschapen voor vissers, nodigen een paar horecabedrijven de voorbijgangers uit. Maar Tijl houdt het op zijn zelfgemaakte picknick en stapt gezwind door het natuurgebied langs de Damse Vaart. Even verder staat hij in bewondering voor het piepkleine *Sint Anna ter Muiden*. Niets of niemand beroert het schattige pleintje met charmante huisjes. Het vroegere raadhuis, de gekunstelde waterpomp en de noeste vierkante kerktoren getuigen van een

rijk verleden. Aan het einde van de Burkeldijk passeert hij *Vrede*, een wijk met amper één huis. Uiteindelijk arriveert hij aan de monding van het Zwin, maar geen enkel schip wil de boeteling meenemen.

Er staat Tijl niets anders te doen dan terug te keren. De GR-tekens van het LAW Deltapad voeren hem langs vers aangelegde natuurgebieden naar *Retranchement*, ooit volledig door geulen omsloten. De dag loopt op zijn einde en op het kleine marktplein van het dorp geeft Tijl nog een voorstelling van zijn kunnen, wat hem een aardige duit oplevert. Dan zoekt hij een schuilplaats op.

De zon staat nog schuin op de wereld als Tijl onder luid klokkenspel ontwaakt en fluitend het dorp de rug toekeert richting *Sluis*. Hij voelt zich geveleid dat de wandelroute naar hem genoemd is en bereikt Sluis nog voor de zon op zijn hoogste punt staat.

Het stadje **Sluis** was vroeger net als Damme een voorhaven van Brugge, maar door de verzanding van het Zwin kwam er een einde aan die bloei. Het is nog geheel omgeven door een vesting met zes bastions en heeft als enige stad in Nederland een belfort. Sluis werd in 1944 tijdens de Tweede Wereldoorlog zwaar vernield.

Lamme

Wie ontmoet Tijl daar in Sluis? Jawel, zijn boezemvriend uit Damme, Lamme Goedzak. Die is met zijn ezels Grouwtje op stap, toevallig ook naar Watervliet, waar een vrijgevlige suikertante haar oude dag slijt. Lamme kent de wegen naar Watervliet op zijn duimpje maar kiest resoluut voor de GR-variant.

Beide spitsbroeders verlaten Sluis langs de brede waterweg, 's zomers een paradijs voor vissers, 's winters bij voldoende vriesweer een paradijs voor schaatsers. Lamme zit zijdelings op zijn ezels, Tijl stapt er achteraan. Een groep wandelaars verwijt Lamme dat hij beter zelf zou lopen om wat aan zijn vette pens te doen. Dus wisselen ze van plaats.

Kobus, een zelf te bedienen veer, brengt hen aan de overzijde van het kanaal, nabij de Sint-Donaashoeve, erfstuk van de Spaanse markies Spinola. Veld- en graswegen worden hun deel. De overstapjes in de natte weiden tussen langgerekte kreken worden door Grouwtje moeilijk verteerd. Via een rij populieren komen ze op een lange dijk, die naar *Heille* zijn eigen weg heeft. Rondom niets dan rijpend koren in laag polderland, diep uitdeinend in gele en gouden kleuren. Aangezien de nacht straks de dag heeft ingehaald zwenken ze naar *Middeburg*, op een zijsprong van de route, waar Lamme weet heeft van een restaurant en slaapgelegenheid.

Sint-Jan-in-Eremo

Langs het Leopoldkanaal.

Op het marktplein van **Middelburg** staat de schandpaal ofte 'kaak', met wapenschild van de familie Vilain, ooit eigenares van de Heerlijkheid Middelburg. Een belangrijke figuur was Pieter Bladelin, secretaris van de Hertog van Bourgondië en schatbewaarder van de Orde van Het Gulden Vlies. In de kerk bevindt zich zijn praalgraf en dat van zijn vrouw met de mooie naam 'Margaretha van de Vageviere'. Middelburg gaat terecht prat op zijn rijk verleden.

Arm Grouwtje

De ochtend is al flink gevorderd als de twee gezellen hun boetetocht verder zetten, Tijl op de ezel, Lamme ernaast lopend. Een groep jonge boeren vindt het ongepast dat een jonge en stevige knaap als Tijl zich laat voeren door de ezel en die dikkerd te voet moet volgen. Dus zet Lamme zich achter Tijl op de ezel. Zo komen ze in het zicht van **Aardenburg** en een eind verder in de leeglopende buurtschap van Sint Kruis.

hebben een eigen naam: de hoekige Blokkreek, die naar drie kanten uitdeint; de met dicht lis omringde Vrouwenhoekkreek; de Boerekreek, veruit de grootste; de Roeselarekreek, versmalend naar de verten toe; de Hollandersgatkreek, gerankt met struise tronken, die zich in het zwarte water spiegelen. Het is een gebied vol stilte en verlatenheid. Heel in de verte horen ze soms kerkklokken kleppen, zonder te weten of ze uit Zeeuws-Vlaanderen of het Meetjesland komen.

Het Zwin en het riviertje de Rodanna (vandaag de Ede) bracht ook voor **Aardenburg**, het vroegere Rodannaburgh, heel wat welvaart. Aardenburg ligt samen met Sint-Kruis (gebouwd door monniken van de abdij Ter Doest) op een hoger gelegen zanddeklaag, die beide plaatsen voor stormen en overstromingen behoedde. Van de verschillende 'schansen' in de streek, versterkingen op de Spaanse linies, is alleen de Elderschans nog goed te herkennen.

Slanke populieren of knoestige tronken omranden de krekken.

Het is nog volop namiddag als onze tochtgenoten *Waterland Oudeman* bereiken. Daar hangen enkele buurmensen loom rond hun hofjes en vragen zich af waarom dat ezeltje die twee luiaards moet dragen. Daarop stijgen zowel Tijl als Lamme af en gaan ze alledrie te voet verder. Maar eerst even de dorst lessen in 'Den Ouwman', het enige café van het dorp. "Zo zie je maar", zegt Tijl tegen Lamme, "gelijk wat je doet, afbreken doen ze toch."

Krekengebied

Al snel maken beide vrienden kennis met de overheerlijke natuur van de gekromde krekken, die soms gedeeltelijk tussen dichte, uitgedroogde rietkragen liggen. Zover het oog reikt omranden slanke populieren of knoestige tronken het verlaten polderland. Alle krekken

De noeste kerktoren van Sint Anna ter Muiden.

Een deel van deze streek wordt ook 'Hontseinde' genoemd, een naam die komt van de 'Honte' of de Westerschelde, die in de 14de eeuw dit deel van het land overstroomde. Waterland Oudeman is één van de zeventien dorpen, die toen blank stond. Dit was ook het lot van de vlakbij gelegen priorij van Elmare. De wijk Elmare bestaat nog steeds.

Watervliet

De beide kompanen vinden aan de Molenkreek een gezellig plekje met picknicktafel, waar ze een tijdje van de natuur genieten. Dan gaat hun tocht verder, naar een volgende kreek die ze eigenlijk al eerder tegengekomen zijn en die vol beweging zit: de Boerekreek. Machtig mooi is de omgeving van het stille donkere water, waarop de zon en de wind glinsterende rimpelingen uitzaaien. Het is al heel de namiddag zwoel en plakkerig weer geweest en in de verte troepen torenwolken samen, begeleid door grommend gerommel. De eerste regendruppels kunnen niet lang uitblijven, maar een schuilhoek is niet bij de hand. Beide boezemvrienden duiken ijlings een nog niet volgroeid maïsveld in en beschutten zich onder de ezelbuik. Weldra staan ze in Watervliet, tevens het einde van de GR-variant. De suikertante van Lamme woont een eind verder in een wijk met vissershuisjes. Twee dagen later, na ontvangst van een aanzienlijke som aan suikergeld, vatten ze de terugweg naar hun geliefde Damme aan, hunkerend naar hun volgende belevenissen, ditmaal op het hoofdpad van de Uilenspiegelroute...

Hoe het verder ging

In Damme vernemen Tijn en Lamme dat Klaas, de vader van Tijn, wegens het ontvangen in zijn huis van een geus, tot de brandstapel veroordeeld werd en dat ook zijn moeder gemarteld werd. Het droevige nieuws dat Lamme vernemen is dat zijn vrouw weggelopen is, niemand

weet waar naartoe. Door deze voorvallen sluit de jonge Tijn zich bij de geuzen aan en trekt hij ten oorlog tegen de legers van Filips. Lamme Goedzak volgt hem, al was het maar om zijn weggelopen vrouw terug te vinden.

Tekst en foto's: Rik Van Gucht

Steekkaart

Route en bewegwijzing

De Streek-GR Uilenspiegel is volledig bewegwijzerd en maakt een lus door Oost- en West-Vlaanderen en Zeeland. Het pad bestaat uit een hoofdroute van ruim 200 km en een merkkelijk kleinere variant. Het in de tekst gebruikte deel omvat zowel een deel hoofdroute (Damme – Cadzand-Bad – Retranchement – Sluis), als de volledige variant Sluis – Watervliet. De bewegwijzing bestaat uit wit-rood van de GR 5A Noord of van de LAW 11 en 51 en geel-rood van de Streek GR Uilenspiegelroute. Enkel in het centrum van Oostburg wordt niet meer bewegwijzerd: de tekens verdwijnen er om de haverklap, maar de doorgang is heel simpel.

Aan de Uilenspiegelroute zijn ook een aantal luswandelingen gekoppeld. Twee daarvan zijn opgenomen in de Dagstappersgidsen van Lannoo (Oost- en West-Vlaanderen).

Kaarten en gidsen

Er bestaat geen topogids van deze Streek-GR. Binnenkort is meer informatie over dit pad beschikbaar op de vernieuwde website van GR.

Info

De eerste verhalen over Tijn Uilenspiegel verschenen rond 1500 in Duitsland en de Nederlanden. Deze middeleeuwse Tijn is een echte schelm. Zijn naam verklaart zijn talent om mensen voor de gek te houden: de uil, toen nog symbool van domheid (denk aan het woord uilskuiken) en de spiegel die hij de mensen voorhoudt. Tijn laat de mensen zien zoals ze zijn, zonder enige schroom.

Het bekendste verhaal is echter dat van de (Franstalige) Belgische auteur Charles de Coster: "La Légende et les Aventures héroïques, joyeuses et glorieuses d'Uilenspiegel et de Lamme Goedzak au pays de Flandres et ailleurs" (1867). Het is De Coster, een liefhebber van de Vlaamse cultuur en volkstaal, die Tijn laat geboren worden in Damme in 1527, op dezelfde dag als Filips II. Tijn wordt plots een Vlaamse vrijheidsstrijder die aan de zijde van de geuzen tegen de Spaanse overheersing vecht.

